

A SZAKKÉPZÉS INTÉZMÉNYI ELLÁTOTSÁGA ÉS FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

MALATYINSZKI SZILÁRD^{a,*} – KATONA ZOLTÁN^b

^aKodolányi János Egyetem, Fenntartható Gazdaság Intézet, Székesfehérvár

^bSzegedi Tudományegyetem, Testnevelési és Sporttudományi Intézet,
Rekreáció és Edzéstudományi Tanszék, Szeged

Beérkezett: 2022. december 4., elfogadva: 2023. március 4.

A szakképzési rendszer 2020-as átalakításával az ágazati képzések elérhetősége vált meghatározóvá, mert ezeken belül a szakmaválasztás már rugalmasabban megvalósulhat. A gazdasági szervezetek működése természetesen függ a rendelkezésre álló tárgyi, anyagi, infrastrukturális és humán erőforrások mennyiségétől és minőségétől. Kutatásunk két irányt tár fel. Bemutatjuk a szakképző intézmények területi elhelyezkedését, fenntartásuk sokféleségét. Második irányunk a szakképzési centrumok, agrárszakképzési centrumok működését, a gazdasági szférával való együttműködésüket helyezi fókuszába. Fontosnak tartjuk, hogy az egyes ágazati képzések elérhetővé váljanak azon térségekben, melyekben prosperál az adott térség gazdasága. Célunk az ágazatok elérhetőségének térségi bemutatása és ezek kapcsolata a területen sikeres ágazatokkal. Kutatásunkban statisztikai elemzéssel és mélyinterjúkkal adunk választ a kérdésekre.

Kulcsszavak: szakképzés, intézményhálózat, fejlesztés

With the 2020 reform of the vocational education and training system, the availability of sectoral training has become crucial, as it allows for more flexibility in the choice of occupation. The functioning of economic organisations naturally depends on the quantity and quality of the material, physical, infrastructural and human resources available. Our research explores two directions. We describe the territorial location of vocational training institutions and the diversity of their maintenance. The second focuses on the operation of vocational training centres and agricultural training centres and their cooperation with the business sector. We consider it important that sectoral training should be available in regions where the economy is prospering. Our aim is to showcase the availability of these sectors in the region and link them to successful sectors in the

---

* Levelező szerző: Dr. Malatyinszki Szilárd, 5600, Békéscsaba, Kőműves Kelemen sor 1.
E-mail: mszilard@kodolanyi.hu

area. In our research we use statistical analysis and in-depth interviews to answer these questions.

Keywords: vocational training, network of institutions, development

A szakképzés jelenlegi struktúrája

A szakképzési és felnőttképzési rendszer 2019 előtti struktúrája nem volt képes kielégíteni a kormányzati, gazdasági és társadalmi igényeket. Az IPAR 4.0 nyomán az eszközök önállóan kommunikálnak egymással az értéklánc mentén. A rendszerek nyomon követik a fizikai folyamatokat és akár decentralizált döntéseket hoznak (*European Parliament, 2016*). A kutatások nyomán a munkakörök átalakulnak a robotizáció és digitalizáció miatt megnő az igény a magasabb hozzáadott értékű munkakörök iránt. Az automatizált munkafolyamatokat átveszi a technológia, míg az automatizált termelés és szolgáltatás tervezéshez, kiépítéséhez és karbantartásához egyre nagyobb igény lesz a szakképzett munkaerőre (*ITM 2019*). A technológiai-piaci igény kiszolgálása mellett jelentős társadalmi igény is mutatkozik a nem robotizálható, automatizálható, algoritmizálható szakmák iránt. Jellegükből fakadóan nem, vagy nehezen pótolhatók – bár Japánban voltak már rá kísérletek (*Robinson–Cottier–Kavanagh 2019*) – az egészségügy, szociális szféra, oktatás és kreatív ágazat stb. területeken megjelenő humánmotot is igénylő ágazatokban (*Malatyinszki 2022*). A Magyarország Kormánya által is elfogadott Szakképzés 4.0 szerint 2019 előtt a szakképzés csak részben tudta kiszolgálni a területi gazdasági igényeket, mivel a képzési rendszer nem a munkaerőpiac keresletére, hanem az oktatási rendszer kínálatára épült. E felismerésre alapozva határozták meg, hogy kreatív, rugalmas, versenyképes szaktudással bíró szakképzési és felnőttképzési rendszert kívánnak létrehozni, mely keresletvezérelt és kimenetszabályozott (*ITM 2019*). A szakképzési rendszer átalakítását indokoltá tette még az általános gimnáziumok és szakgimnáziumok jelentős beiskolázási aránya. Beavatkozás nélkül 2022-re az általános iskola elvégzése után a diákok 86%-a választotta volna a gimnáziumot, és nem érte volna el a 14%-ot a szakközépiszkolát választók aránya, melyet súlyosbított a 12%-os lemorzsolódási arány a szakképzésben (*ITM 2019*).

A probléma gyökere azonban egy olyan régi beidegződés, mely által a diplomával rendelkezők megélhetése stabilabb, életminőségük magasabb. Ennek érdekében a szülők előbb érettségivel, majd később diplomával szeretnék a gyermekük boldogulását elérni. Így – az elvárásoknak megfelelően – az általános iskolák igyekeznek, sokszor a reális tudás ellenére is jó jegyeket adva, eljuttatni a gyermekeket a gimnáziumokba, ahol több időt tudnak az érettségi tárgyakra fordítani a tanulók, és így megfelelő érettségi jegyekkel, nyelvvizsgával, emelt szintű érettségivel bejuthatnak a felsőoktatásba. Korábban nem megfelelő tudatosság és pályaeorientáció híján a gyermekek a szülők nyomására érettségi és diploma irányába vették az irányt. E teljesítménykényszer azonban – a nem megfelelő alaptudással és képességgel rendelkezők számára – hatalmas kudarcot eredményezett, hiszen egy gimnáziumban kettes-hármas (sok esetben négyes) eredmény a közösségből kirekesztést, az egyénben és a családban szégyenérzetet eredményezett.

A pedagógusok és az iskola a jobb társadalmi megítélése miatt – és a magasabb továbbtanulási adatok érdekében – igyekezett más intézménybe juttatni e diákokat.

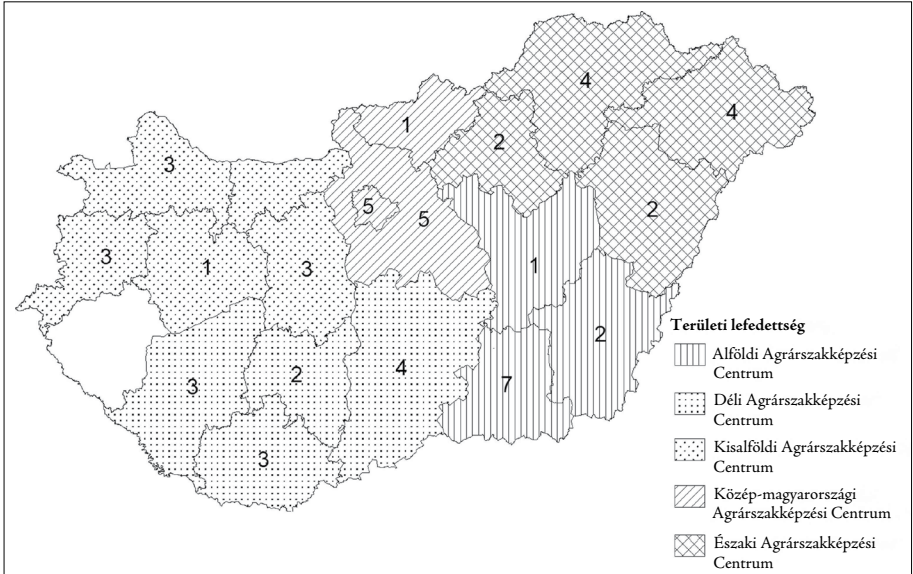
A megoldás a Kereskedelmi és Iparkamara által elindított és támogatott pályaorientáció megerősítése. A program keretében a szülők és a gyermekek számára is bemutatják azt, hogy a mai ipari szakmák már a gépek és technológia által támogatottak. Emellett a folyamatot segítik azok az összefogások is, melyeken az általános iskolákat összefogó tanterületek, a szakmai képzéseket összefogó szakképzési centrumok, a kereskedelemi és iparkamara, agrárkamara és a foglalkoztatást képviselő kormányhivatal határozza meg a stratégiát, és az operatív feladatokat közösen valósítják meg (*BMKIK 2019; Papp 2021*). A munka eredményeként szakmabemutató vásárok, gyárlátogatások, szemléletformáló programok valósulnak meg. Az összefogásra több jó példa jelenik meg Szegeden (Délalföldi Szakképzési Kerekasztal) Budapesten (Budapesti Munkaerőpiaci Kerekasztal) vagy Békéscsabán (Békés Megyei Pályaorientációs Kerekasztal) (*Vince 2022*).

A második szakképesítés megszerzése ingyenessé tételének hatására 2016-tól a felnőttoktatás felé mozdult el a szakmaszerzés a felnőttek között. A felnőttképzés (piaci alapon, költségtérítéssel működő) támogatásának csökkentése és a szakképzési centrumokban működő felnőttoktatás erősödése nyomán a nem piacképes szakmával rendelkezők munka mellett is elkezdtek tanulni. Még e folyamatok ellenére is komoly kihívás maradt a piac és a társadalom számára szükséges műszaki, informatikai, egészségügyi és szociális gondoskodásban tanulók számának emelése. Látni kell, hogy az utóbbi szakmák választása egyre inkább a felnőtt korhoz kötődik, mert a fiatalokban még sokszor nincs meg 14-15 évesen az a fajta társadalmi érzékenység, mely e szakmákhoz szükséges (*Fónai–Kiss–Fábián 1999; Ujváriné 2011*).

A szakképző intézmények típusai, rendszere

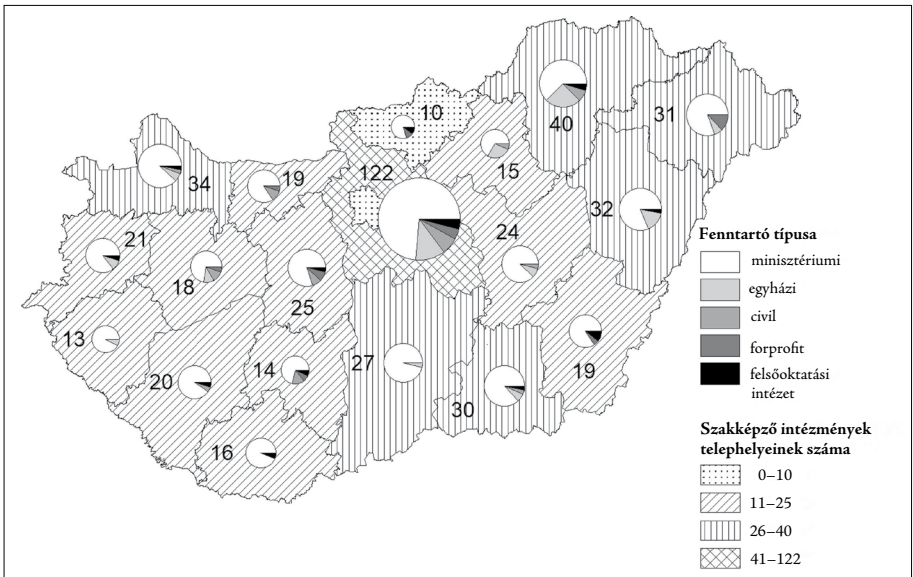
A szakképzés fenntartói típusai rendkívül változatosak ma Magyarországon. Az összesen 534 intézményben minisztériumi, egyházi, alapítványi, vállalkozói és egyéb fenntartókat is találunk. A legnagyobb létszámmal természetesen a Kulturális és Innovációs Minisztériumhoz tartozó szakképzési centrumok intézményei találhatók. Összesen 40 szakképzési centrumban 362 intézményt tartanak fenn, melyek száma megyénként egy (Nógrád vármegye) és hét (Pest vármegye) között változik. Szintén nagy intézményi hálózattal rendelkezik az Agrárminisztérium által működtetett Agrár Szakképzési Centrumok hálózata. A főként agrár képzések összesen 56 telephelyen találhatók meg. Kiemelkedik intézményszámban Pest vármegye (Budapesttel együtt 10), Csongrád-Csanád vármegye (7), egy-egy intézmény látja el szakképzéssel Nógrád és Veszprém vármegye szakképzését, Zalaiban nincs intézménye az Agrárminisztériumnak. Az agrár szakképzésben két intézmény állami tulajdonú részvénytársaság fenntartásában működteti a szakképzést Herenden (Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt.) és Mezőhegyesen (Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt.). A Belügyminisztérium két helyszínen – Körmenten és Miskolcon –, míg a Honvédelmi Minisztérium öt helyszínen – Debrecenben, Hódmezővásárhelyen, Nyíregyházán, Szolnokon és Szentendrén – folytat szakképzéseket.

Ma Magyarországon 15 egyház és szerzetesrend tart fenn szakképzést is folytató intézményeket. A négy történelmi egyház (katolikus 10, evangélikus 1, református 4, zsidó 1) mellett folytat még szakképzést a bencés (3) és szalézi (3) rend, a baptista gyülekezet (9), a metodista egyház (2), az evangéliumi testvérközösség (2), piarista (2)

1. ábra: Az agrárszakképzési intézmények területi lefedettsége (2022). Forrás: a NSZFH Szakképzés Információs Rendszere 2021. februári adatok és AKI alapján szerkesztette Katona Zoltán

és premontrei (2) rendek, a görögkatolikus (6) egyház, a Hit gyülekezet (2) és az Út Gyermeki Vallási Egyesület (1), valamint 6 helyszínen oktat a Kolping katolikus intézményhálózat. Alapítványi fenntartásban 18, vállalkozási fenntartásban 14, felsőok-

2. ábra: A szakképző intézmények és fenntartók területi lefedettsége (2022). Forrás: az Innovatív Képzéstámogató Központ és az Oktatási Hivatal adatai alapján szerkesztette Katona Zoltán

tatási intézmény működtetésében összesen 18 szakképző intézmény képez. A felsőoktatási intézmények főként az intézmények profiljához szűken kapcsolódó képzéseket folytatnak (Pécsi Tudományegyetem – egészségügy, Semmelweis Egyetem – egészségügy, Tokaj-Hegyalja Egyetem – turizmus-vendéglátás).

A két legjelentősebb számú intézménnyel rendelkező hálózat két-két képviselőjével készítettem interjút annak érdekében, hogy feltárjam a szakképzés és a versenyszféra kapcsolatát, megismerjem az állami fenntartásban működő intézmények szerkezetét, működését. Így interjúmban a Gyulai Szakképzési Centrumban Kovács Zsuzsanna főigazgató és Jancsurák József főigazgató-helyettes, míg az Alföldi Agrár Szakképzési Centrumban Dr. Horváth József főigazgató és dr. Sisák István főigazgató-helyettes nyilatkozott. Válaszaik, az intézményeik által bemutatott helyzet nem általánosítható az összes szakképzési centrumra, viszont úgy vélem, hogy mind a jó gyakorlatokat, mind a megoldásra váró feladatokat kiválóan bemutatják. A centrumok terén történő helyzetleírás a vezető kollégák gondolatai alapján történt, míg az összegzés már a szerzők gondolatait tükrözi.

A szakképzési centrumok

2015. július 1-től az iskolai rendszerű szakképzés állami fenntartású intézményei szakképzési centrumokba tömörültek. A legtöbb intézmény a Klebelsberg Intézményfenntartó Központtól (KIK) a nemzetgazdasági miniszter fenntartásába került (*Klész 2016*). Jelenleg a Technológia és Ipari Minisztérium (korábban az ITM – Innovációs és Technológiai Minisztérium) fenntartásában 44 szakképzési centrumban 381 tagintézményben folyik oktatás 238 különböző szakmában (*ITM 2019*). Az intézmények finanszírozásáért, a megfelelő költségvetési fejelemért a kancellár felel, a szakmai működésért a főigazgató (*ITM 2019*).

A szakképzési centrumok szakemberei, vezetői a területi kialakításukra nem voltak hatással. Békés megyében két centrumot alakított ki a minisztérium. Az egyik centrum a békéscsabai intézményeket, míg a másik a vidék (nem megyeszékhely) intézményeit fedi le. E struktúrától eltérő módon kerültek kialakításra más megyékben a szakképzési centrumok. Több megyében egy centrummal oldják meg a lefedettséget (Baranya, Heves, Nógrád, Tolna, Vas), de a jelentős részükben két szakképzési centrum található. Három szakképzési centrum működik Borsod és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, míg Pest megyében 7 centrum látja el a térségi szakképzést.

A szakképzési centrumok kialakításánál azt vették figyelembe, hogy az össztanulólétszám közel 3 000 fő legyen, de azóta változtak a létszámok. A demográfiai hullámvölgy mindenhova elért, és a költözésekkel jelentősen változott a kialakítás óta az egyes centrumok létszáma. Békés megyében a Gyulai Szakképzési Centrum létszáma csökkent, míg a Békéscsabai Szakképzési Centrum tanulói létszáma erősödött a vidékről beköltözők miatt.

Az egyes telephelyeken oktatott szakmák számát 2015-től folyamatosan változtatják. A kezdeti struktúrát igyekeztek átalakítani a munkaerőpiaci elvárásokhoz. Figyelembe vették ebben azt, hogy a település és vonzáskörzete milyen szakmát igényelt. Az információt a munkáltatóktól, a kormányhivatalok foglalkoztatási osztályaitól és a piaci igényekből gyűjtötték össze (szülők, gyermekek). Legoptimálisabb az volna, ha teljes mértékben a versenyszféra igényeire lehetne építeni. A cégek a saját termelésük/szolgáltatásuk

kiszolgálásához megfelelő kompetenciákkal – lehetőleg azonnal – szeretnének munkavállalókat, melyet természetesen így nem lehet kielégíteni – mondta el Jancsurák József a Gyulai Szakképzési Centrum főigazgató-helyettese. A legnagyobb munkáltatókkal folyamatos kapcsolatban vannak a centrumok, mert az igényeikről rendszeresen tájékozódnak. A nagyobb cégekkel történő kapcsolattartás, a duális képzés is fontos szempont. Egyes cégek a duális képzésre már kéri a diákokat, míg másokat „meg kell győzni” arról, hogy ez számukra miért fontos és hasznos. A szakmai vezető jelezte, hogy a cégeknek elsősorban szakemberre van szükségük. Azok a cégek lemorzsolódtak az elmúlt években, akik a normatív támogatás reményében tanulókat képeztek. A normatív támogatásra és a munkaerő miatt diákot igénylő cégek a létszám miatt vettek fel tanulókat főként az építőiparból.

A jó minőségű szakemberek – akár oktatók is – sokszor a versenyszférában helyezkednek el. A szakképző intézményekben folyamatosan keresnek olyan oktatókat vállalatoktól, akik az adott szakma specializációit meg tudják tanítani. Nem lehetséges minden oktatói tevékenységet lefedni saját oktatóval. Természetesen ezeket az oktatókat, szakembereket megfelelő módszertani, pedagógiai tudással kell ellátni ahhoz, hogy az oktatási rendszerhez illeszteni lehessen. A külső oktatók módszertani kultúrája változó. A mérnökök, szakemberek nem rendelkeznek pedagógiai ismeretekkel, melynek fejlesztésében vannak még lehetőségek. A Kereskedelmi és Iparkamara mesterképzése is igyekszik adni egyfajta tudást, de vannak belső továbbképzések is. A tanítási órákon történő látogatás kapcsán is tesznek javaslatot a fejlesztésre. Egyre inkább felismerik a vállalatok, hogy kiadják a mérnökeiket oktatni és így a naprakész tudást a cég igényeinek megfelelően tudják átadni. A szakképző intézményekben a külső cégekből jövő oktatók és a főállású szakoktatók információcseréje is nagyon fontos, mert így képes az intézmény a diákoknak módszertanilag és szakmailag olyan tudást átadni, mellyel a versenyszférában megállják a helyüket. *(Jancsurák József)*

A megyékben működő szakképzési centrumok legtöbbször összehangolják a képzési szerkezetüket annak ellenére, hogy minden centrum a saját arculatát alakítja. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ha egy-egy szakmában néhány jelentkező van, akkor felajánlják a másik centrumnak azt, hogy átirányítják a jelentkezőket.

Minden térség számára fontos volna, hogy lehetőség szerint minden szakma legyen lefedve szakképzett tudású munkavállalóval. Ennek ellenére a centrumok szakképzési lefedettsége eltérő, és a diákok is „lábbal szavaznak” arról, hogy mit szeretnének tanulni. Ma leginkább a szülők szeretnék, hogy a gyermekük a lehető legközelebb tanuljon a lakóhelyükhöz. A falvak, kis települések engedik el könnyen a gyermekeiket a tanulmányi idejükre. A városokból nem igazán mobilak a gyermekek és a szülők egy-egy sikeres szakma miatt sem. Sikeres középiskolák nagyon könnyen fel tudják tölteni a létszámokat, és ott sokkal inkább jellemzőek a tiszta profilú technikumok. A vidéki intézményekben ilyen nincs, mindenhol technikum és szakképző intézmény is működik. A vidéki telephelyben nem tudnak olyan létszámot adni, hogy a tiszta profil megvalósulhasson. A gyermekek szeretnek elmenni a nagyvárosba, mert ott sok szolgáltatás van (mozi, színház, szórakozóhely stb.), míg a szülők szeretnék helyben tartani a gyermeket. A vidéki településeken a polgármesterek sokszor jelzik a centrumok felé, hogy a helyi cégek milyen képzéseket szeretnének, és ezt az igényt figyelembe is veszik az oktatási intézmények. A képzési szerkezet változását jobban látják a kormányhivatalok szakigazgatási szervei, melyek szintén tesznek javaslatot a képzési szerkezetre.

Fenntartását tekintve költségvetési forrásból táplálkozik egy-egy szakképzési centrum, melynek alapja a normatív támogatás. A költségvetésből fedezik a működést, fedezik a bérköltséget, az infrastruktúra fenntartását és természetesen az egyéb kiadásait. Van lehetőség saját bevétel termelésére, melyek főként ingatlan- és eszközbérbeadások, műhelybérletek, felnőttképzés bevételei, a logisztika (szállítójárművek esetén). A technikai képzésben tovább tanulnak a diákok, így célszerű ott tartani a gyermekeket minél hosszabb ideig egy intézménynél. A támogatás szakmánként eltérő attól függően, hogy a szakmának milyen súlya van. Például a gépi forgácsoló szakma preferáltsága magasabb, a finanszírozása is jelentősebb, mint a fodrász szakmáé. A szakmaszerkezet szempontjából azonban nem a finanszírozás az elsődleges szempont, hanem a piaci és társadalmi igény. (*Jancsurák József*)

Az épületek megtartása addig történik, ameddig szakmailag indokolt. A nem használt intézmények visszaadásra kerülnek a városnak. Felelősen kiadni ingatlant hosszú távra csak a szakmai minőség megtartásával lehetséges. Az infrastruktúra fejlesztése kardinális kérdés. 2015-ben az épületek viszonylag elhanyagolt állapotban voltak, melyek fejlesztésére – energetika, informatika stb. – miniszteri döntésen alapuló felújításokkal, saját forrással folyamatosan fejlesztettek a szakképzési centrumok. Jancsurák József főigazgató-helyettes elmondta, hogy Békés megyében a szakmai gyakorlattal is támogatják a fejlesztéseket. A vízvezeték-szerelők vizesblokkokat újítanak fel, a festők tantermeket festenek ki folyamatosan. E fejlesztések alapanyagköltsége egyrészt a karbantartásból, másrészt a szakmai anyagköltségből származik. Itt a festéket inkább a tanterem vagy folyosó falára kenik fel, mint egy olyan felületre, ahol gyakorlati céllal már 35-ik réteget kenik a tanulók. Az infrastruktúra minőségi kialakítása szükséges a vonzó környezethez, hiszen ebben tanul szívesen a tanuló és tanít a pedagógus. Külső cégek Békés megyében még nem igazán támogatják az intézményeket. A Linamar Hungary Zrt. nyelvi labort alakított ki az intézményben, de ez ebben a térségben még nem jellemző. Emellett egyesületek, alapítványok minimális támogatással segíthetik az intézményeket.

Az oktatók a telephelyek között átjárnak, de igyekeznek minimális utazási költséggel és idővel, tömbösítve megoldani az áttanításokat. A mobilitás finanszírozását ki kell fizetni a jogszabály szerint. A tapasztalat az, hogy inkább túlórárt vállalnak a tanárok, mert viszonylag nagy a pedagógushiány. A kollégák inkább a saját intézményükben tanítanak túlórában, felnőttképzésben, egyéb területen. Egyes hiányterületekre nagyon nehéz szakembert találni, mert a centrumokban alkalmazott bérszínvonal nem tudja lekövetni a versenyszférát, mivel ott többszöröse a bérezés. Jelenleg (2022) az informatika területén nehéz pótolni az embereket, de a nyelvtanárokat is szívesen várják a cégek. Egy centrum egy bértömegeből gazdálkodik, de igyekszik megállapodni az oktatókkal. Már nem közalkalmazottak a kollégák, hanem munka törvénykönyve alapján dolgoznak. Van lehetőség egyes területeken növelni a kollégák bérét, de egy plafonon nem tudunk túlmenni.

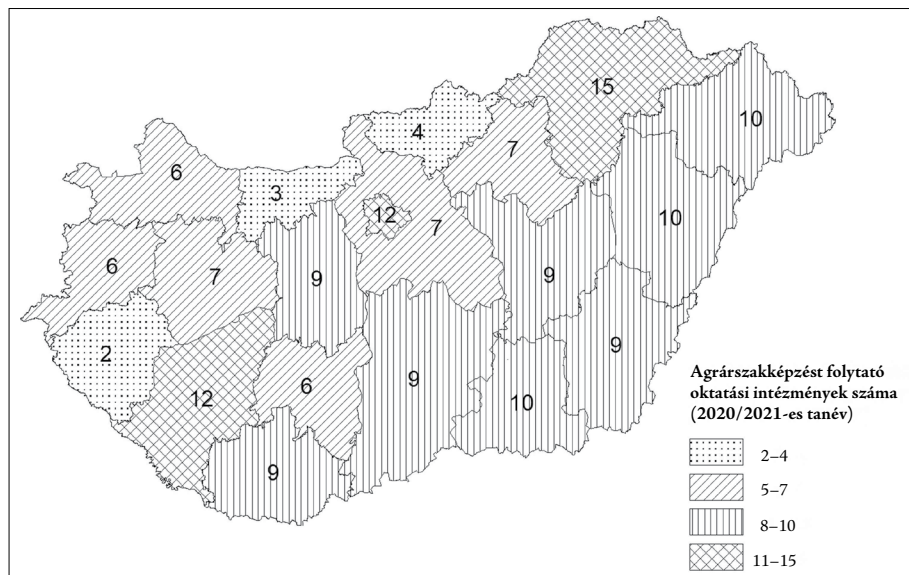
A marketingre nincs saját forrás, de megtérül. Meg kell teremteni a forrását. Nagyon sok tájékoztatót, nyílt napot, osztályfőnöki órát tartanak az intézmények. E szempontból a centrumok nagyon eltérőek. A kampány folyamatos, hiszen a felnőttek oktatását bármikor elindíthatják, és az bevételt termel. E képzések időbeli ütemezését a felnőttek munkahelyéhez, időbeosztásához tudják illeszteni. A képzéseket előre kell finanszírozni, de minden esetben megkapják a támogatását. A finanszírozás tervezése a tagintézményekkel együtt történhet meg, így a tagintézmény vezetőikkel történő információáram-

lásának kiemelt jelentősége van. Adatok terén a Kréta rendszerében dolgoznak, mely folyamatosan fejlődik. A tagintézmények, külső gyakorlatok, diákok stb. adatai teljes mértékben elérhető, ha megfelelően fel vannak töltve az adatok. Felhasználhatják az adatokat az ellenőrzéshez, szűrhetik őket a vezetői döntésekhez – jelezte Jancsurák József főigazgató-helyettes.

A szakképzési centrumokból az agrárszakképzési centrumokba kerültek át a mezőgazdasági képzések. A jól felszerelt intézményektől a földek többnyire az önkormányzatok használatába kerültek, a gépeket nem lehetett eladni. A használható gépeket hasznosítják, más gépek pedig sajnos leamortizálódtak, az értékesítésük bonyolult.

Az agrárszakképzési centrumok

2020. július 1-jén miniszteri határozattal jöttek létre az agrárszakképzési centrumok az országban öt központtal, melyek struktúráját az Agrárminisztérium tervezte meg. 2020 áprilisától kerültek felkérésre a főigazgatók és a kancellárok. Az intézményrendszer bemutatásában dr. Horváth József főigazgató és dr. Sisák István főigazgató-helyettes segített. Az Alföldi Agrár Szakképzési Centrum (AASZC) a megalakulásakor 13 iskolát foglalt magába négy megyében. Az iskolák közül egyházi fenntartásba került három iskola időközben. Jelenleg hét intézmény Csongrád-Csanád megyében, két intézmény Békés megyében, egy Jász-Nagykun-Szolnok megyében található. Az agrárszakképzési centrumok vármegyei lefedettsége állami finanszírozásban nem teljes, mert egy-egy megyében alacsony az iskolák száma és nem reprezentálja az agrártermelésben betöltött szerepet, erősséget. Ennek ellenére a fenntartói struktúra nagyon vegyes (állami, egyházi, alapítványi) és összességében lefedett. Példaként említhetjük

3. ábra: Az agrárszakképzést folytató intézmények száma és területi elhelyezkedése (2022)

Forrás: AKI-adatok alapján szerkesztette Katona Zoltán

Békés megyét, melyben megjelenik az agrárszakképzés egyházi fenntartásban Békésen, alapítványi fenntartásban Mezöhegyesen, agrárszakképzési centrum fenntartásában Gyomaendrődön és Kétegyházában, illetve a Gyulai Szakképzési Centrum fenntartásában Orosházán, Gyulán, Eleken, Szeghalmon és Vésztőn is. Az intézmények között természetes verseny folyik, ami során az egy-egy intézményhálózaton belül kialakultak az egymást erősítő szinergiák. Együttműködés jelenik meg több területen az eltérő fenntartójú intézmények között, de a rivalizálás egyértelműen látható. (Dr. Horváth József)

Az AASZC a korábbi hagyományokon alapuló ágazati és szakai struktúrája jelent meg az „új” intézmény rendszerében, de történtek profiltisztítások az egyes iskolák kapcsán. A munkaerőpiaci igények erőteljesen befolyásolják a szakmastruktúrát. Az Agrárközgazdasági Intézet (AKI) pályaorientációt, beiskolázást és a munkaerőpiaci igényeket is felmérő, célzott kutatásai alapján tervezik meg az iskolákban az indítandó szakokat, létszámokat. Összekapcsolódnak az igények és lehetőségek. Közvetlenül a cégektől is kapnak kéréseket, ami az új szakmaindításokban is szerepet játszott. Az országos felméréseket kiegészíti az élelmiszer- és feldolgozóiparra koncentrált felmérés a Békés Megyei Kereskedelmi és Iparkamara részéről az oktatás fejlesztésére. Az új szakmák személyi és technikai hátterének megteremtéséhez a cégekkel szoros együttműködést ápol az AASZC az ágazati alapoktatáshoz és később a duális képzések támogatásában is. A hiányterületeken indítandó szakmák felé nagyon gyorsan, összefogással megteremthető a duális képzési háttér. A szakképzési törvény előírásai alapján nonprofit gazdasági társaságként létrejövő Ágazati Képző Központokban lévő cégekből is komoly visszajelzések történnek. 2023. január elsejétől e szervezetekben folyamatos lesz a diákok alkalmazása, és egyre szorosabbá válik a piaci igényekkel való kapcsolat. Jelenleg húsz alapító cég, Ágazati Képző Központ és számos együttműködő van.

Az új, kialakítandó szakmákhoz szükséges humánerőforrás és tárgyi eszköz megteremtése intézményi feladat, de jelentős mértékben támaszkodik a szervezet az egyetemi, valamint céges kapcsolatokra oktatói területen és eszközök biztosításában is. A centrumok térségi beágyazottsága, a vezetők személyes kapcsolatai nagyban segítik a felsőoktatással, valamint a versenyszférával történő együttműködést és a diákok piaci elhelyezkedését, továbbtanulását.

Az agrárszakképzési centrumok bázis alapú finanszírozással rendelkeznek, de a költségvetési támogatások nem elegendőek a teljes működéshez. Nagyon fontos, hogy az intézményhez kapcsolódó, az oktatást szolgáló tangazdaságok, tankertek tényleges ártermelő tevékenységet folytassanak, melyet értékesítenek. Az ipari termelésben sokszor nem értékesíthetők a tanulók által előállított termékek, míg a mezőgazdaságban a tangazdaságokban jelentős a bevétel e termékekből. A szántóföldi növénytermesztésből, állattenyésztésből, kertészeti tevékenységből és élelmiszer-feldolgozásból is származik bevétel, melynek aránya megközelíti a 20–25%-ot. A legnagyobb volument a mezőgazdasági terményértékesítés teszi ki. Pékipari termékeket, húsfeldolgozást is folytat az intézmény, illetve bérmunkát, szolgáltatást is vállalnak. A bevételtermelő tevékenységeket az intézmények maguk szervezik a centrum koordinációjával. A szervezetben minőségirányítási referensként dolgozó kontrolling szemléletű kolléga segíti az optimális működést, üzemeltetést. Meg kell jegyezni, hogy a mezőgazdasági termelés eredményessége sok külső tényezőtől függ, így hasonló döntéseket kell hozni, mint egy mezőgazdasági termelőüzemben. Közpénzzel gazdálkodó intézményként be kell azonban tartani kü-

lönböző szabályzókat, eljárásokat és folyamatosan felülvizsgálják a termékek árképzését. (Dr. Sisák István)

Az intézményben a duális képzés a legkiválóbb tanulók sajátossága, mivel nem áll rendelkezésre nagy számban duális képzési lehetőség. Ettől függetlenül a cégek nem mindig a legjobb diákokat választják ki maguk számára. Sokszor nagyon praktikus okok játszanak szerepet a döntésükben, pl. mennyire jól használja a munkaeszközt vagy milyen a viszonyulása a szakmához. Az évek során az intézmény a duális képzés felfutására, fejlődésére számít azzal együtt, hogy a gazdaságokban is fognak maradni tanulók.

A szakmák területi lefedettségét nagyban segíti a felnőttképzésben, felnőttoktatásban megjelenő rövid időtartamú képzési struktúra, mivel a 3 és 5 éves szakképző iskolai oktatás és technikai képzés sokkal merevebb, viszonylag lassan követi le a piaci igényeket. Emellett a programkövetelmény alapján induló felnőttképzéseket az intézmény saját döntése alapján tudja indítani, míg az iskolai rendszerű oktatásokat a minisztériumi engedély köti, melynek előkészítése hosszabb. A piaci alapú felnőttképző intézményekkel jelentős versenyt vívnak a központok, és gyakorlati tapasztalataik szerint a nem centrumhoz kötődő felnőttképző cégek a képzések megszervezése során sokszor a törvényesség határán mozognak, alternatív utakat választanak. A centrum szerepe azokban a képzésekben erős, melyekben valódi szakmai tudást szeretnének szerezni a képzésben részt vevők, és nem csupán pl. egy földvásárláshoz szükséges a végzettség. (Dr. Horváth József)

A negatív demográfiai folyamatok és az agrárszakmák viszonylag szerény presztízse ellenére az elmúlt két évben egy minimális emelkedő tendenciát látnak a vezetők a mezőgazdaságban, mely intézményenként eltér. Kiemelkedően fejlődő szakma a mezőgazdasági gépész és gépésztechnikus, e két szakmában van a legtöbb tanuló annak ellenére, hogy a technikai feltételekben a céges partnerekre szükséges támaszkodniuk. Érdekes megfigyelni, hogy bizonyos szakmák miatt nem sokat utaznak a tanulók (kertész, hentes), míg más szakmák miatt (erdész, vadgazdálkodási technikus) képesek más megyéből is beutazni egy-egy iskolába. Sajnos az élelmiszeripari és feldolgozóipari szakmák népszerűsége viszonylag szerény. Emellett látható a mezőgazdaságban is, hogy vannak olyan szakmák, melyek oktatása nem 14–18 éves kor között optimális. E területek (borász, pék, egészségügyi és szociális szakmák stb.) a felnőttoktatásban oktathatók jól, addigra érnek meg rá a fiatalok. A nappali és a felnőttoktatás egyensúlya, a másodszakma, új szakma segítheti a pályakorrekciót és támogatja a térségi igényeket. Az intézmények sikeres működéséhez nagy segítséget nyújt egy karizmatikus vezető, a jelentős kapcsolatrendszer és a sikeres brandépítés a térségben. Egy-egy intézményben dolgozó – akár nemzetközi kapcsolatrendszerrel bíró – vezető a teljes intézményhálózatban és a képviselt ágazatban is jelentős fejlődést képes generálni. (Dr. Sisák István)

Összefoglalás

Mint kutatásunkból látható, a szakképző intézmények hálózata rendkívül színes, szereteágazó. A térségi elérhetőség az egyes ágazatok, szakmák esetében nem minden esetben releváns, mert egy-egy minőségi képzésért, hiányszakmáért a diákok képesek megyéket, országrészeket is utazni. Ha megvan a diákban a szakma szeretete, a családi tradíció vagy anyagi érdek vezérli őket, akkor csupán a lakhatási lehetőségek és az anyagi korlátok szabnak határt. Az ágazatok térségi lefedettségét nem csupán az eltérő fenntartásban működő szakképzési centrumok, intézmények nappali képzései garantálhatják, hanem a

második ingyenes szakmaszerzéssel egyre népszerűbb felnőttoktatás is. Emellett pedig a Szakképzés 4.0 mellett megújuló felnőttképzés is támogatja rugalmas képzési struktúrájával a versenyszférát.

A szakképzés ágazati és szakmaszerkezetét több irányból éri változás. A fenntartók által működtetett adatvezérelt rendszerek és intézetek gyűjtötte adatok segítik a szakmasztruktúrák kialakulását. Emellett az intézmények adottságai, a duális partnerektől és az Ágazati Képző Központoktól jövő információk, valamint a kamarák visszajelzései is formálják, modernizálják a szakmaszerkezetet. A korábban az intézményekben kialakított gyakorlati képző központok működtetése, eszközökkel történő ellátása, szakember-ellátottsága nem bizonyult fenntarthatónak, így a duális képzési helyszínekkel történő munkaszerződések segítik a gyakorlati képzést. A juttatások és a szakképzésre fordított marketing eredményeként a 2020/2021-es tanévről a 2021/2022-es tanévre a szakképzésben megjelenő tanulólétszám 51 824 főről 54 594 főre nőtt, azaz közel 3 000 fővel többen tanultak egy év alatt. A technikum esetén a sikerágazat az informatika és távközlés, gazdálkodás és menedzsment, turizmus-vendéglátás, gép- és járműgyártás, rendészet és a közszolgálat. A hároméves szakképzésben az öt kiemelkedő létszámú ágazat a turizmus-vendéglátás, építőipar, gépészet, kereskedelem, az elektronika és elektrotechnika. Pölöskei Gáborné államtitkár asszony szerint a legnagyobb kihívás a jelenlegi szakképzésben lévő 128 „bajnok” intézményből 250 intézményt kiemelkedővé tenni. Ebbe a 128 intézménybe több mint tízszeres a túljelentkezés és a kimaradók főként a gimnáziumokban folytatják tanulmányaikat (Pölöskei 2022).

A mintaként tekintett intézményekben a versenyszféra és az oktatás egyre jobban illeszkedik egymáshoz. Több olyan terület fejlődése is látható, mely közelíti a szakképzést a piaci igényekhez. Elsőként az ágazati képzés utáni szakmaválasztás csökkenti a lemorzsolódást. Másodikként egyes szervezetek (Szakképzési Innovációs Tanács, Ágazati Készség-tanácsok, Ágazati Képző Központok) működése egyre inkább segíti a piaci működés illeszkedését a szakképzéshez és a diákok bevonását a versenyszférába. Harmadik terület pedig a gyakorlati tevékenységek eredményeként megjelenő források visszaforgatása a szakképzésbe. Utóbbi területen jelentős tartalékok vannak még a szakképző intézményeknél, mert sokszor jogi működési feltételbeli lehetőségek miatt nem használhatják megfelelően a kapacitásaikat.

Összefoglalva a színes fenntartói háttér, a lassan mozduló nappali képzés, kiegészülve a felnőttoktatással, felnőttképzéssel a lehetőségét megadja a szükséges létszámú és szaktudású szakember-utánpótlásnak. A rendszerben az egyes hálózatok közötti együttműködés, összehangoltság még fejlesztendő terület, és az is kérdéses, hogy az egyes ágazatokban gyengébb térségek – gyakorlati hely hiányában és/vagy nem megfelelő minőségében – miként fogják tudni kitermelni a minőségi szakembereket?

IRODALOM

- BMKIK (2019) Sikeresen zajlott a pályaaorientációs roadshow, amit a ROHU-331 projekt keretében szervezett a bmkik. *BMKIK honlapja*. <https://www.bmkik.hu/index.php?id=2850> [Letöltve: 2023. 03. 03.]
- EUROPEAN PARLAMENT (2016) Industry 4.0, Policy Department A: *Economic and Scientific Policy*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU\(2016\)570007_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU(2016)570007_EN.pdf) pp. 22–23.

- FÓNAI M., KISS J. & FÁBIÁN G. (1999) Szociális munkás hallgatók pályaképének néhány eleme. *Esély*, 1999/1. pp. 114–134. http://www.esely.org/kiadvanyok/1999_1/szocialismunkasok.pdf
- ITM (2019) Szakképzés 4.0 – A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira, 1168/2019. (III. 28.) Korm. határozat. https://ikk.hu/files/Szakkepzes_4.0.pdf, https://ikk.hu/files/Szakkepzes_4.0_II.pdf [Letöltve: 2023. 05. 18.]
- KLÉSZ T. (2016) A szakképzési centrumok működése. *Iskolaszolga*, 2016. 09. 15. <https://www.iskolaszolga.hu/index.php?menu=cikk&id=72> [Letöltve: 2022. 12. 04.]
- MALATYINSZKI SZ. (2022) *A digitalizáció hatása az emberi erőforrásra*. Székesfehérvár, Kodolányi János Egyetem. https://www.researchgate.net/publication/361084150_A_digitalizacio_hatasa_az_emberi_eroforrasra
- PAPP G. (2021) A pályaválasztásban segítik a fiatalokat Békéscsabán. BEOL Békés Vármezei Hírportál. <https://www.beol.hu/helyi-kozelet/2021/10/palyavolasztasban-segitik-a-fiatalokat-bekescsababan> [Letöltve: 2023. 03. 03.]
- PÖLÖSKEI G. (2022) Szakképzési konferencia. Békés Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, Csabagyöngye Kulturális Központ, 2022. 11. 22.
- ROBINSON, N. L., COTTIER, V. T. & KAVANAGH, J. D. (2019) Psychosocial Health Interventions by Social Robots: Systematic Review of Randomized Controlled Trials, *JMIR Publications*, Vol. 21. No. 5. <https://doi.org/10.2196/13203> [Letöltve: 2022. 12. 04.]
- UJVÁRINÉ S. A. (2011) Pályaválasztás és elvándorlás – Ápoló hallgatók a felsőoktatásban és a munkaerő-piacon. Doktori értekezés tézisei. Pécs, PTE. https://doktoriiskola.etk.pte.hu/public/upload/files/Doktoriiskola/Teziszfuzetek/UjvarineSiketAdrienn_hun.pdf
- VINCZE A. (2022) Újra összeült a Békés Megyei Pályaorientációs Kerekasztal. BEHIR Békéscsabai Médiacentrum Kft. <https://behir.hu/ujra-osszeult-a-bekes-megyei-palyaorientacios-kerekasztal> [Letöltve: 2022. 10. 05.]

Jogforrás

- 1168/2019. (III. 28.) Korm. határozat, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A19H1168.KOR&txtreferer=00000001> [Letöltve: 2023. 05. 18.]